

N. Murat Ersavcı¹

Ekonomik ve Siyasi Politikalar Merkezi Direktörü

SAHA DİPLOMASİSİ ANILARI VII: İZMİR'İN EXPO 2020 ADAYLIK SERÜVENİ

2012-2013

SAHA DİPLOMASİSİ ANILARI

Genel:

Uluslararası Sergiler Bürosu (Bureau International des Expositions - Bureau of International Expositions - BIE) Paris'te yerleşik Hükümetlerarası bir kuruluştur. BIE 1928 yılında imzalanan Paris Konvansiyonu bağlamında uluslararası fuar faaliyetlerini düzenlemek üzere oluşturulmuş ve 1931 yılında faaliyete geçmiştir. Kuruluşun ana amacı Dünya Expolarını organize ve idare etmektir. Ayrıca ulusal pavyonlarda ev sahibi ülke ile katılımcı ülkeler arasında iş birliği sağlanmak da görevleri arasındadır.

BIE esas itibariyle, Genel Sekreterlik yönetiminde dört Komite vasıtasıyla çalışmalarını yürütür. Bunlar; İcra (Executive), Kurallar (Rules), İdari ve Bütçe (Administration and Budget) ve Enformasyon ve İletişim (Information and Communication) olarak tanımlanmıştır. Her Komitede seçimle gelen en fazla 12 üye ülke yer alır. Aralarından bir ülke başkanlık görevini üstlenir. Yılda iki kez (Haziran ve Kasım aylarında) yapılan Genel Kurul toplantılarına 169 üye ülkenin temsilcilerinin katılması beklenir.

Neden EXPO:

EXPO'lar, yarışmacı ülkeler tarafından seçilen temalar vasıtasıyla, dünya ülkelerini ortak bir projede bir araya getirmeyi amaçlar. Böylelikle, insanlığın çatışmacı olmayan bir ortamda işbirliğine teşvik edilmesi hedeflenir. EXPO'lar aynı zamanda güçlü bir kamu diplomasisi işlevi de görmektedir. Ancak, seçilen ülke ve şehir için işin bir de ciddi parasal boyutu vardır. Hazırlıklar önemli mali kaynaklar gerektirse de, EXPO'nun yapılacağı kente beklenen milyonlarca ziyaretçi, yalnızca ev sahibi şehre değil, genel anlamda ülke ekonomilerine büyük bir katkı sağlar.

¹ <https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1408/N.+Murat+Ersavci>

Osmanlı İmparatorluğu döneminden başlayarak katıldığımız ilk Dünya EXPO'su, 1851'de Londra'da tertiplenmiş. Osmanlı pavyonu, iki kez ziyaret eden Kraliçe Victoria'nın ilgisini çekmiş. Bilahare 1867 de Paris'te tertiplenen EXPO'ya da katılmış. Bu gelenek Cumhuriyet döneminde de devam etmekte. Ancak, Türkiye'nin BIE üyesi olması, ülkemizde bir Dünya EXPO'su düzenlenmesi arzusundan hareketle, 2004 yılında gerçekleşmişti.

Bu bağlamda, İzmir "Daha İyi Bir Dünya İçin Yeni Yollar - Herkes için Sağlık" sloganı ile 2015 Expo'su için aday gösterilmişti. Seçim 2008 yılında Paris'te yapılmış, Milano kentinin, çok az farkla olsa da, oylamayı kazanması ile başarılı olunamamıştı. (Bu dönemde çalışmalara çok emeği geçmiş olan iki meslektaşımı- Büyükelçi Solmaz Üneydin ve Necil Nedimoğlu'nu- rahmetle anıyorum).

İzmir'in 2. Kez EXPO Adaylığı ve BIE Görevi:

Ekim 2011'de dönemin Hükümetince 2020 yılında yapılması planlanan Expo için İzmir'in yeniden aday gösterileceği yönünde karar alınmıştı. (EXPO adayı kentlerin seçimi ise 2013 yılında yapılacaktı). Diğer ülkelerin adaylıklarının çok daha önce açıklanmasından dolayı hazırlıklar için yeterli zaman kalmayacağından hareketle, İzmir'in ilk adaylığındaki "sağlık" konusunun ilgililerce tekrar benimsendiği anlaşıldı.

İşte o dönemde, (Aralık 2011) Dışişleri Bakan Yardımcısı Naci Koru'nun bir telefonu, emeklilik sürecinin başlangıcında, Libya'dan sonra, ikinci bir görevi üstlenmeme yol açtı. Şöyle ki; Türkiye'nin BM Geçici Güvenlik Konseyi üyeliğini kazanması amacıyla sahadaki çalışmalarım dikkate alınmış. Bu bağlamda, İzmir'in EXPO 2020 adaylığı sürecine de, "Uluslararası Sergiler Bürosu" (BIE-Paris) nezdinde görevlendirilerek, kentin adaylığına katkıda bulunmam istenmişti. (Aslında başlangıçta tereddüt ettim. Aynı tema ile ikinci kez yarışmanın artı ve eksilerinin yeterince analiz edilip edilmediğini bilmiyordum. Ayrıca zaman darlığı nedeni ile uluslararası bir kampanyanın yürütülmesinin bazı zorlukları olacağı da akla gelmiyordu).

Türkiye Başdelegesi olarak bana verilen görev, Paris'teki BIE merkezinde ülkemizi temsil etmenin yanı sıra, diğer ülkelerin BIE delegeleri ile temas kurarak lobi yapmak ve İzmir'deki ekibe yurt dışı çalışmalarında yardımcı olmak şeklinde özetlenebilir. (Bu amaçla İzmir'de oluşturulacak Yürütme Komitesi ile BIE Sekreteryası arasında etkin bir koordinasyon sağlanması önem taşımaktaydı).

Neden İzmir:

İzmir, 8500 yıllık tarihi, kültürel zenginlikleri ve çok sağlıklı ikliminin yanı sıra, Orta Doğu, Akdeniz, Balkanlar ve Kafkaslar olmak üzere bölge açısından ideal bir konumdadır. Kent 48 ülkeye ve 1,5 milyar insana sadece 3 saatlik bir uzaklıktadır. Yerel ve evrensel değerleri bir potada eritebilen İzmir, kültürel mirasıyla da toplumların üzerinde durduğu uyum, hoşgörü, saygı gibi kavramlara kendi yorumunu ve sentezini getirebilmiş sayılı dünya kentlerinden biri olarak kabul edilir.

Seçilen sağlık konusu bakımından İzmir'in tarihi geçmişine bakıldığında "Şifahane adı verilen hastanelerde, çiçek bahçeleri içinde müzik dinletisi yapıldığı ve özel beslenme programları uygulandığı bilinmektedir. (Aslında ilk adaylıktaki sağlık konusu isabetli bir karardı. Zira İzmir bölgesi Antik çağlardan beri bir sağlık merkezi idi. Örneğin, Roma İmparatorluğunun ünlü

doktoru ve filozof Bergamalı Galen, (MS. 129-216) buradaki "Asklepeion" tıp merkezi mezunu idi).

İlk temaslar:

Ocak 2012 de, o dönem görevde olan İzmir Valisi Cahit Kıracı ve Belediye Başkanı Aziz Kocaoğlu'nu ziyaret ederek, İzmir ekibine (oluşturulacak Yürütme ve Yönlendirme Kurullarına) nasıl bir katkı sağlayabileceğimi ele almakla başladım. BIE Paris merkezinden aktaracağım bilgilerin Yürütme Kurulunca ne şekilde değerlendirileceği konusunda ortak bir tutum saptamaya çalıştık. (Bu bağlamda 2,5 yıl boyunca İzmir'deki eşgüdüm toplantılarına sıkça katılmaya gayret ettim).

Öte yandan, projeyi Hükümet adına izlemekle görevli olan dönemin Ulaştırma Bakanı Binali Yıldırım'ı zaman, zaman ziyaret ederek BIE'deki gelişmeler hakkında bilgilendiriyordum. (İzmir'in adaylık süreci boyunca, aynı zamanda İzmir milletvekili olan Yıldırım'ın, yakın bir işbirliği içinde, tüm sürece büyük bir destek sağladığını belirtmem gerekir. Kaldı ki, 11.Cumhurbaşkanımız Gül ve dönemin Başbakanı Erdoğan'da desteklerini esirgememişlerdir).

Ülkemizdeki temaslarımı takiben, kısa bir süre sonra, Türkiye Başdelegesi sıfatıyla Paris'e giderek, BIE Genel Sekreteri Vincente Loscertales ile buluştuk. Kuruluş nezdinde görevlendirilmem ile ilgili işlemleri Paris Büyükelçimiz Tahsin Burcuoğlu vasıtasıyla tamamladık.

Genel Sekreter, Türkiye'nin Büyükelçi düzeyinde bir temsilci görevlendirmesini çalışmalar ve adaylık süreci bakımından olumlu bulduğunu ifade etmişti. Ülkemizin BIE'nin Komite çalışmalarına da aktif olarak katılmasının İzmir'in adaylığına yararlı olacağını kaydedip, ilk Genel Kurul toplantısında boşalacak olan "Kurallar Komitesi" başkanlığı için yapılacak seçimlerde aday olmamızı önermişti. Nitekim Haziran ayında yapılan Genel Kuruldaki seçimler sonucu Türkiye adına Kurallar Komitesi Başkanlığını iki yıllık bir süre için üstlendim. (Daha sonrasında da İcra Komitesi üyeliği, Enformasyon ve İletişim Komitesi Başkanlığı ile Genel Kurul Başkan Yardımcılığı gibi görevleri de yürüttüm). Genel Sekreterin tavsiyesi üzerinde önceleri otelde ikamet ederek sürdürdüğüm çalışmalara, seçim tarihi yaklaştıkça BIE merkezine yakın "Rue Quentin Bauchart" da kiraladığımız küçük bir daireden devam ettik. (İspanya Dışişleri Bakanlığı kökenli Genel Sekreter Loscertales'in birçok kez ziyaret ettiği Türkiye'ye büyük bir sempatisi olduğunu ve süreç boyunca İzmir için birçok yararlı tavsiyelerde bulunduğunu da ayrıca belirtmem gerekir).

İzmir'in adaylığı döneminde BIE Kurallar Komitesi Başkanı sıfatı ile yolsuzluklara yol açtığı düşünülen oylama sisteminde değişiklik yapılması ilk hedeflerim arasında yer alıyordu. (2015 EXPO' su için Genel Kurulda yapılan açık oylamada İtalyanların, Milano'nun kazanması için salona kalabalık gruplar halinde girerek, delegeleri marke edip BIE açısından etik olmayan "metotlar" uyguladıkları biliniyordu). Bu bağlamda, oylama sistemine ilişkin önerim Genel Kurul'da kabul gördü ve salona yalnızca oy verme yetkisi olan temsilcilerin girmeleri için karar alındı. (BIE Genel Kurul toplantıları gerek uygun yer, gerek güvenlik gerekçeleri ile OECD Genel Merkezinde yapılmaktadır).

EXPO Hazırlıkları:

Hazırlık döneminde İzmir Valisi Başkanlığında, ilgili Bakanlık ve Kuruluşların temsilciğinden oluşan bir Yönlendirme Kurulu ve tüm faaliyetlerden sorumlu Yürütme Kurulu ile Sekretarya

oluşturuldu. Yürütme Kurulunda, isabetli bir kararla, İzmir'in tanınmış ve saygın işadamlarından Ender Yorgancılar ve Mahmut Özgener yer almışlardı. Her ikisinin de önemli dış temas noktaları vardı. (Ancak daha sonraları yetki konusunda beliren bazı uyuşmazlıklar nedeni ile ne yazık ki bu değerli işadamları görevlerini bıraktılar).

Bununla birlikte, yine değerli iş insanlarından oluşan gönüllü heyetler çeşitli faaliyetler yürüttüler ve değişik başkentler ziyaret edilerek, İzmir'in adaylığı için, destek talebinde bulundular. (Örneğin İzmir Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı Işınsoy Kestelli, Zaim Holding Başkanı Meral İnci Zaim, Fransa'nın İzmir Fahri Konsolosu Zeliha Toprak, Arkas Holding Başkanı Lucien Arkas, İzmir Ticaret Odası Başkanı Ekrem Demirtaş, ESİAD Yönetim Kurulu Başkanı Bülent Akgerman özverili katkılarda bulundular). Öte yandan, EXPO seçimlerine çok az bir süre kala İzmir Valisi başka bir göreve atanınca, yeni Vali Mustafa Toprak'ın devreye girmesi de bir zaman almıştı.

Ayrıca dünyada çok ünlü projeleri yapan "Pritzker" ödüllü ilk kadın mimar Zaha Hadid'in (Irak asıllı/İngiltere uyruklu) İzmir EXPO alanında yapılacak ulusal pavyonun ve alan düzenlenmesinin çok etkileyici ön planları hazırlamasını takiben, değişik zamanlarda BIE Genel Kurulunda takdim edilecek ulusal sunumlar için çalışmalar sürdürüldü. (Uzmanlar, Zaha Hadid'in Türkiye pavyonu ve çevre düzenlemesinin ilk eskizlerini bir mimari şaheser olarak nitelendirmişlerdi). Kaldı ki, İzmir bu denli ilgi çeken bir kent olmasa, mimar Zaha Hadid, "İnciraltı lagün" alanında yer alması planlanan EXPO parkı ve Türkiye pavyonu tasarımını üstlenir miydi diye düşünmüştüm. (İzmir kazansa idi EXPO tamamlandıktan sonra Avrupa'nın en büyük kamuya açık park ve dinlenme merkezine dönüştürülecekti).

Hazırlıklar bağlamında, BIE kuralları gereğince, seçimden önce Genel Kurula dört kez sunulması gereken aday kenti (İzmir'i) tanıtma amaçlı kısa metrajlı filmler yapıldı. (Bunların kalitesi başlangıçta yapılanlara göre son dönemde oldukça iyi hale gelmişti). İki buçuk yılı aşkın bir süre ile İzmir'de oluşturulan ekipler, BIE üyesi ülkelerin büyük bir kısmını ziyaret ettiler. Kentin adaylığı hakkında bilgi vererek, destek talebinde bulundular. Dışişleri Bakanlığımız İzmir Temsilcisi Büyükelçi Serpil Alpmann'da bu tanıtma gezilerinin bir kısmına katıldı.

Diğer rakip aday ülkeler arasında yer alan Tayland (Bangkok), Brezilya (Sao Paulo), BAE (Dubai) ve Rusya (Ekaterinburg) temsilcileri de benzer şekilde faaliyetlerde bulunuyorlardı.

Çalışmalarımızda BIE Genel Sekreteri ile kurduğum yakın dostluk bazı yararlı bilgiler edinmemize de yardımcı oluyordu. Örneğin, rakiplerimizden Tayland'ın yaşanan büyük bir tayfun ve sel felaketi nedeniyle ülkenin adaylıktan çekileceğini, Brezilya'nın ise, aynı zamanda Dünya Futbol Şampiyonasına da aday olması nedeni ile yarışmada fazla şansının olmadığını çok önceden öğrendik. Böylelikle yarışma fiilen üç aday ülke arasında gerçekleşecekti.

O dönemdeki BIE kurallarına göre EXPO adayı ülkeler, BIE delegelerini yarışacak kente davet ederek, özelliklerini yerinde görmelerine imkân sağlamaktaydı. Bu çerçevede Ekim 2012'de Paris'ten kalkan özel bir THY seferi ile BIE delegeleri İzmir'e geldiler. Mükemmel bir şekilde ağırlandılar. Yapılan program uyarınca, EXPO hazırlıkları hakkında bilgi alarak kenti ve alanı gezdiler. Ayrıca Efes Antik kentinde "Celcius" Kütüphanesi önünde düzenlenen bir gösteri ve akşam yemeğine katıldılar. Program akışında sunuculuğu Defne Samyeli'nin yaptığı, ünlü Dr. Mehmet Öz ve "Sağlıklı Yaşamın Sırları – Blue Zones" adlı kitabın ünlü yazarı Dan Buettner'in yer aldığı konuşmalar nedeni ile seçilen temamıza ilgi büyüktü. Lucien

Arkas Müzesi de Delejelere arkeolojinin yanı sıra İzmir'in kültürel hayatına güzel bir örnek teşkil etti.

Bir Anekdote:

Meryem Ana Evinin ziyaret edilmesini takiben, Efes Antik Kütüphanesi önünde düzenlene akşam yemeğinde, Tiyatro sanatçılarının eski Roma kıyafetleri ile devrin özelliklerini canlandıran bir gösteri yapmaları programa ayrı bir renk kattı. Hatta BAE (Dubai) delegesi o kadar etkilendi ki, ülkesini oradan telefon ile arayarak "İzmir'in adaylığı karşısında kültür açısından işlerinin çok zor olacağı" hakkındaki telaşlı konuşmasına tesadüfen yakınında bulunan ve iyi Arapça bilen bir Sekreteryaya görevlimiz "kulak misafiri" olmuştu.

Katıldığım Lobi Gezileri:

İzmir'in EXPO adaylığının tanıtımı için oluşturulan değişik heyetler 2012 ve 2013 yılında çeşitli ülkeleri ziyaret ettiler. Bu çerçevede benim de bazı gezilere katılmam istendi.

Öncelikle, sağlık tamamızdan dolayı Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) devreye sokulmasının yararlı olacağı şeklindeki önerimin kabul görmesi üzerine Cenevre'ye gittim. (Buradaki temaslarımda önceki DSÖ Genel Müdür Yardımcısı Prof. Dr. Tomris Türmen'in temas noktaları hakkında verdiği bilgiler çok yararlı oldu). Nitekim DSÖ Başkanı Margaret Chan ve yardımcıları ile yaptığım görüşmede destek mesajı vermeyi kabul ettiler. (DSÖ Başkanı Paris'teki İzmir sunumunda bir video mesajı ile delejelere hitap etti). Ayrıca İzmir ekibi Cenevre'de DSÖ temsilcilerine örgüt merkezinde bir resepsiyon vererek tanıtma faaliyetinde bulundular.

Bu arada, Afrika Birliği Zirve toplantısından yararlanarak, katılımcı ülkeler nezdinde lobi faaliyetlerinde bulunmak üzere 15-16 Temmuz 2012 'de Addis Ababa'ya gittik. Türkiye'nin gözlemci üye olarak toplantıda heyet başkanı dönemin Devlet Bakanı Bekir Bozdağ idi. Zirve toplantısı, Çin'in Afrika ülkeleri üzerindeki etkisinin ufak bir göstergesini teşkil eden ve kısa bir süre önce 300 milyon dolara tamamlanarak hibe edildiğini öğrendiğimiz OAU'nun (Organization of African Unity) yeni merkezinde yapıldı. Biz de - Dışişleri Müsteşar Yardımcısı Büyükelçi Binnur Fertekligil ve diğer görevliler ile - lobi faaliyetlerinde bulunduk. Ayrıca İzmir'i tanıtma maksatlı bir "stant" açıldı.

Bir Anekdote:

Salona yalnızca heyet başkanı ve Büyükelçimizin girebileceği şekilde iki adet özel giriş kartı verildiğini öğrendik. Ancak o dönemde Addis Ababa Büyükelçimiz Kenan İpek bir imkânsızı başardı ve Genel Kurul salonuna temin ettiği kartlarla tüm heyetin girmesini sağladı.

Toplantının ilginç bir ayrıntısı ise, Mısırlı bir diplomat dostumun vasıtası ile salonda bulunan Devlet Başkanı Mursi ile heyet başkanımız Devlet Bakanı Bekir Bozdağ'ı tanıştırmam teşkil etti. Nitekim o dönemde Mısır ve Türkiye arasındaki çok iyi olan ilişkiler, bize bu ülkenin desteğini sağladı.

Bir diğer gezi, dönemin Kültür Bakanı Ömer Çelik'in Çin'e yaptığı resmi bir ziyaret vesilesi ile gerçekleşti. İzmir Valisi ile birlikte heyete katılarak, Beijing'de Çinli yetkililerle görüştük. Şangay'da ise, daha önce Dünya Expo'suna ev sahipliği yapması nedeniyle İzmir'e yönelik önerilerini almak üzere ilgililerle görüştük. (Çin'in ulaştığı kalkınma düzeyi ve Şanghay'ın göz kamaştırıcı görünümü hepimizi şaşırtmıştı).

Ben de yürütülen faaliyetler bağlamında, yakın ilişkilerim olan bazı ülkelerin Dışişleri veya ilgili Bakanlarını ziyaret ederek oy desteği sağlamak üzere girişimlerde bulundum.

Bunlardan biri, Brüksel'de birlikte görev yaptığımız dostum Monaco Dışişleri Bakanı Jose Badia'yı ziyaretim oldu. Bu geziye İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Aziz Kocaoğlu ve heyeti de katıldılar. Bakan, ülkesinin oyunu resmen açıklamamakla birlikte, bizi destekleyeceğini özel olarak duyurdu. (Prens II. Albert'in yakın dostu olan Monaco Fahri Konsolosumuz İlhami Aygün'ün de katkısı oldu).

Katıldığım bir başka program Portekiz ve İspanya'ya yapılan gezileri kapsıyordu. Bu temaslarımızda Lizbon Büyükelçimiz Ebru Barutçu Gökdenizler ve Madrid Büyükelçimiz Ayşe Sinirlioğlu'ndan büyük destek gördük. Kurdukları son derece iyi ilişkiler sayesinde, girişimlerimiz olumlu geçti.

Bir Anekdöt:

İspanya gezisinin ilginç bir yönü, heyetten ayrılarak BASK bölgesinde bulunan 70 bin nüfuslu Andorra Prenslığıne gitmemdi. BM üyesi bu küçükük Prenslığe Barcelona üzerinden Pirene Dağlarının çok dönemeçli yollarından giderek varmıştım. Dış ilişkilerden sorumlu olan Turizm Bakanı Francesc Camp, oy istemek için ilk kez bir ülke temsilcisinin gelmesinden hafif şakın, ama memnundu. Bir yaz tatili için Kuşadası'na gittiğini, İzmir'i gördüğünü söyleyerek, destek vaat etti. Aynı şekilde virajlı dağ yollarından geçerek Barselona'ya vardığımda oldukça yorulmuştum.

Destek amaçlı diğer ilginç bir gezi, dönemin Ulaştırma Bakanı Binali Yıldırım ile o yıllarda ilişkilerimizin iyi olduğu Mısır ile Lübnan' a yaptığımız ziyaretlerdi. Kahire'de bir gece kalarak, Mısır'ın önde gelen iş adamları ve Dışişleri Bakanlığı yetkilileri ile siyasi ve ticari ilişkilerimizi de görüştük. Kahire'de yaptığımız temaslarda ülkenin yaşadığı sıkıntıları görmemek olanaksızdı. Bununla birlikte görüştüğümüz yetkililer, Büyükelçimiz Hüseyin Avni Botsalı'nın kurduğu iyi ilişkilerin de etkisiyle, Türkiye'ye hep olumlu yaklaştılar. (Burada unutulmaması gereken bir husus, Mısır'da hangi hükümet iş başında olursa olsun, ülke bölgenin önemli bir oyuncusu olmasıdır. Türkiye'nin de bu gerçeği göz ardı etmemesi gerekir).

Ertesi gün uçuş güzergâhımızdaki Beyrut'a uğradık. Kenti ilk kez üniversite öğrenciliğim yıllarında (1968) ziyaret etmiş ve çok beğenmişim. Yaşanan iç savaşın toplum üzerinde derin izleri kalsa da, şehir kaosu atlatmış ve toparlanmış gözüküyordu. Günü birlik ziyaretimiz sırasında Büyükelçimiz İnan Özyıldız her konuda yardımcı oldu. Lübnan'da yeni hükümet kurulması çalışmalarını sürdürülüyor olsa da, sayesinde en üst düzeyde görüşmelerde bulunabildik ve destek sağlayabildik.

Öte yandan, Yürütme Komitesi, BIE üyesi ülkelerin tümünün Paris'te Büyükelçilikleri olmaması nedeniyle, bunlara seçim öncesi son bir kez daha ulaşmanın yararlı olacağını kararlaştırmıştı. Bu bağlamda, İzmir Valisi Cahit Kırac başkanlığında küçük bir heyetin, Pasifik Ada Devletleri ve Karayip ülkelerinin temsilciliklerinin bulunduğu New York'a lobi amaçlı bir gezi yapmaları öngörüldü. Bu gezilere benim de yardımcı olmam istendiğinden, heyete katılıp, ilgili ülke temsilcileri ile görüşmelerde bulundum. (New York'da Daimi Temsilcimiz Büyükelçi Ertuğrul Apakan'ın temaslarımıza önemli katkısı oldu). Pasifik Ada Devletlerinden birçoğunun önceki görevlerimden tanıdığım temsilcileri, ekonomik sorunlarını dile getirerek, "kendilerine" en çok katkıda bulunacak aday ülkeye oy vermeyi düşündüklerini

samimiyetle açıkladılar. Benzer şekilde görüşler Londra ve Brüksel'deki temsilciler tarafından da ifade edildi.

Seçim Öncesi Son Faaliyetler:

Dış Misyollarımız ve Dışışleri Bakanlığı Kültür ve Tanıtma Genel Müdürlüğünün faaliyetlerine ilaveten, seçimlerden önceki son iki hafta boyunca Paris'te görevlendirilen Büyükelçi ve diplomatlardan oluşan Dışışleri mensuplarının çalışmaları gerçekten fayda sağladı. (Gruplar halinde görev paylaşımı yapılarak, Paris'teki bütün Misyollar yeniden ziyaret edildi ve adaylığımız hatırlatıldı). Büyükelçilerimizin lobi faaliyetlerine bu şekilde direkt katkıda bulunmaları ile oyların rakiplerimize (Dubai ve Ekaterinburg) daha da kayması önlenemedi. Heyette yer alan diplomatlarımız son derece yoğun bir mesai harcadılar. (Büyükelçiler; Ayşe Sezgin, Altay Cengizer, Lale Ülker, Hulusi Kılıç, Ersin Erçin, Vakur Erkul, Kenan İpek, Şevki Mütevellioğlu, Hakan Olcay, Hüseyin Müftüoğlu ile diplomatlarımız, Esra Demir (sonradan Büyükelçi), Cem Kahyaoğlu (sonradan Büyükelçi), Ayda Ünlü (sonradan Büyükelçi), Tuna Erdem, Deniz, Özgür Arslan, Serkan Kıramanlıoğlu ve uzmanlar Hüseyin Erben ve İkbâl Alptekin). Ayrıca, Paris'te görev yapan Turizm ve Tanıtma Müşavirimiz Serra Aytül'den de önemli destek gördük.

İzmir EXPO Sekreteryasındaki heyecan dolu, poliglot gençlerin hazırlıklarda gösterdikleri olağanüstü çaba ve katkıları ayrıca vurgulamak gerekir. Müthiş bir orkestranın elemanları gibi gece-gündüz çalıştılar ve sonuca da en çok onlar üzüldüler. (Burada bazılarını ismen duyurmak istiyorum. Senem Aydoğan, Begüm Tatari, Hasan Güven, Alime Kılıç Saraydere, Simay Kardeş, Cangül Kuş, Ezgi Ulusoy Yılmaz, Nermin Kandaş Eryeşil, Seda Gülenç, Çağdaş Güneş, İlnur Bodur, Şelale Dalyan, Serkan Gümüş ve adlarını hatırlayamadığım diğer uzman görevliler).

Genel Kurul seçimleri öncesindeki son iki gün aday ülkelerin tanıtma mahiyetli olarak verdikleri resepsiyonlar çalışmaların doruk noktasını teşkil etmektedir. Bu nedenle Türk heyeti tarafından prestijli "Pavilion d'Armenonville" de bir resepsiyon verildi. Türkiye'den gelen sanatçımız Sevtap Erener geceye renk kattı. Yine ünlü "Patel et Chabot" firmasının resepsiyon mekânını İzmir'in üzüm bağlarını anımsatacak şekilde düzenlemesi ve Ege mutfağından örnekler başarılı idi. Doğal olarak lobi faaliyetleri de gece boyu sürdü.

Sonuç:

Paris'te 27 Kasım 2013 tarihinde yapılan seçimler İzmir açısından maalesef hüsrarla sonuçlandı. BIE 154. Genel Kurulunda 165 ülkenin katılımı ile ve gizli oylama ile yapılan seçimlerde yarışan dört aday kentten biri olan İzmir, ikinci turda yaklaşık %21'e karşılık gelen 36 ülkenin oyunu alarak elendi. (İlk turda: Brezilya 13, Rusya 39, Türkiye 33, Dubai 77 oy aldı). Son turda ise Dubai toplam 116 oy alarak Expo 2020'i tertipleyecek kent olarak seçildi. (Ancak bu "başarının" Covid-19 salgını yüzünden Dubai'ye de fazla yaradığı söylenemez. Zira Eylül 2020 yılında yapılması gereken EXPO'yu, 2021 sonbaharına ertelemek zorunda kaldılar. Bu gecikmenin parasal maliyeti ise Dubai için yüksek oldu).

Bu bağlamda, Expo 2020 hazırlık çalışmalarından sorumlu Yürütme Kurulu Başkanı İzmir Valisi ve kampanyadan sorumlu Yönlendirme Kurulu tarafından sürdürülen çalışmalar ile seçim sonuçlarına ilişkin bazı gözlemlerim şöyle:

- Yarışmanın galibi Dubai "marka dünya kenti" olmasının tüm avantajlarını çok etkin, evrensel bir kampanya ile ve başarılı bir şekilde uyguladı. Erken davranarak,

dünyanın en tanınmış İngiliz ve Amerikan lobi/PR firmaları ile yaklaşık üç yıl boyunca geniş bir kampanya yürüttüler. Küresel çapta düşünce liderleri, siyasetçiler ve sanatçılar ile ülkedeki tüm vatandaşlarını ve orada ikamet eden yabancıları (adeta zorla) bu amaca seferber ettiler. Gelişmiş ülkelerin büyük firmalarına milyarlarca dolara ulaşan ihale kontratları taahhüt ettiler. Büyük parasal olanaklarını zaman, zaman etik olmayan bir şekilde de kullandılar. Tabiri caizse dünyaya ve oylamaya katılacak ülke temsilcilerine bir “rüya” sattılar. (BIE üyesi tüm ülkelerin delegeleri Emirates Hava Yolları'nın özel uçağı ile Paris'ten Dubai'ye götürülerek 7 yıldızlı otellerde ağırlandılar. (İzmir Sekreteryasından iki görevli ile benim de katıldığım inceleme gezisinde, biz ve diğer aday ülke temsilcileri dışındaki temsilcilerinin odalarında hediye cep telefonları ve Apple tabletlerin bulunduğunu dost bir ülke temsilcilerinden öğrendim. Ancak daha sonra diğer bazı ülkelerin temsilcilerine verdikleri “hediyeler” yanında bu bile küçük bir jest sayılabilirdi).

- Batı Avrupa'dan, başta İngiltere olmak üzere, İtalya, Polonya, Norveç, Hollanda ve son anda Fransa gibi ülkelerin oyları ekonomik çıkarları nedenleri ile Dubai'ye gittiği varsayıldı. (Buna karşılık bize Avrupa'dan oy veren ülkeler arasında bulunan örneğin, Almanya, Belçika, İsviçre, Karadağ ve Arnavutluk, Monaco delegeleri ile yakın işbirliği yaptık. Ayrıca Afrika'dan beklediğimiz oyların önemli bir bölümünün de, Başkentlerinin bu yöndeki talimatına rağmen, delegelerin kişisel çıkarları uğruna Dubai'ye kaydığını gözlemledik. Dağıtılan “hediyeler” ile bazı Karayip ülkeleri ile Pasifik Ada ülkelerinin de oyları kaybedildi. (Hâlbuki 2011 BM Geçici Güvenlik Konseyi üyelik seçimlerinde bu ülkelerin tümü bize oy vermişlerdi).
- Dubai'nin Asya ülkelerinden gelen geçici işçiler için 350 bin yeni çalışma izni verileceğini önceden açıklanması, bu ülkelerin de oyların etkiledi. “Emirates” Hava Yollarının Dubai'ye direkt uçuş olanakları da ayrı bir cazibe unsurunu oluşturdu. (THY'nin direkt İzmir seferleri başlatması mümkün olamamıştı). Öte yandan, Dubai'nin 2008 mali krizini takiben Batı kökenli şirketlere ve bankalara büyük miktarda borçlu kalmasının (120 milyar dolar) yeni bir krize dönüşebileceği endişesi de, borç veren ülkelerin Dubai'nin arkasında durmasına yol açan nedenlerden birini oluşturdu.
- Oylamada İzmir'i geçerek son turda elenen Rusya ise, Ekaterinburg kentinin Sibiryada yer almasının coğrafi olumsuzluklarına (ulaşım zorluklarına) rağmen, Devlet Başkanı Putin'in kişisel baskı ve girişimlerde bulunduğunu öğrendik. Bu yaklaşımları, petrol ve doğal gaz kaynaklarının avantajlarını kullanarak (örneğin, Macaristan gibi) bazı ülkeler üzerinde etkin oldu. Ayrıca Ekaterinburg'da GYÜ (Gelişme Yolundaki Ülkeler) öğrencilerine yönelik çağdaş bir üniversite kurulması aldıkları oyda etkin oldu. Ayrıca yine bazı delegeler için “olanaklar” sağlanarak, oylamada İzmir'in önüne geçtiler.
- Bir özeleştirme yapmak gerekirse; İzmir Expo Yürütme Kurulunda bürokrasi-sivil toplum/özel sektör dengesi maalesef arzu edilen düzeyde gerçekleşemedi. İzmir'de Expo adaylığı için gerekli uluslararası deneyime sahip bir yapı, tüm iyi niyete rağmen oluşturulamadı. (Başlangıçta İzmir'in tanınmış iş adamlarından oluşan Yürütme Kurulu, bazı uyuşmazlıklar nedeni ile işlevsiz kaldı). Bundan hareketle, İzmir kamuoyunun geniş desteğinin sağlanamadığı, ulusal çapta bir farkındalık yaratılamadığı da bir gerçek. BIE Başdelegesi olarak zaman zaman yaptığım öneriler ise maalesef telkin olmanın ötesine geçmedi.
- Expo'nun yer alması planlanan “İnciraltı” alanındaki sorunlar da delegelerde kafa karışıklığına yol açtı. (Örneğin, ağaçlandırılmış bölgedeki ağaçların büyük ölçüde

pavyon inşaatları için “taşınacak” olmasının kamuoyunda anlaşılabilmesi menfi etki yaptı).

- Çeşitli nedenler ile daha çalışmaların başlangıcında uluslararası alanda etkili çalışmalar yapan tanınmış yabancı PR veya lobi firmalarının görevlendirilmesi yönündeki öneriler de maalesef hayata geçirilemedi. (Ancak son haftalarda bir Fransız lobi firması devreye girebildi). Nitekim genelde yerele hitap eden PR ve lobi firmaları beklenen performansı gösteremedi.
- Öte yandan, 2013 yılında uluslararası konjonktürde Türkiye algısının eski pırılığını kaybetmesinin Genel Kurul'daki oylamaya etkisini de yadsınmamak gerekir. (Örneğin; İzmir Büyükşehir Belediye Başkanının kenti tanıttığı konuşmasını yapacağı Genel Kurul toplantı öncesinde hakkında açılan bir dava nedeniyle çağrılarak geri dönmek zorunda kalması, Seçimlere bir ay kala Yürütme ve Yönlendirme Kurulu Başkanı İzmir Valisinin bir başka göre atanması gibi hususların da olumsuz etkisi oldu).

Genel Sekretere Veda:

Paris'ten ayrılmadan önce ara ara görüştüğüm BIE Genel Sekreteri Vincente Loscertales, İzmir'in kaybetmesinden gerçekten kişisel üzüntü duyduğunu hep vurgulamıştır. Gerek tema, gerek konumu bakımından İzmir'in kazanmasını çok arzu ettiğini, ancak, birçok ülkenin kısa vadeli ekonomik çıkarları için “Expo idealini ve ruhunu” göz ardı ettiklerini belirtti.

Ayrıca, Dubai'nin Expo için 25 milyon ziyaretçiyi garanti ettiğini, ama bu sayıya ulaşamama ihtimaline karşı, BIE'nin bu Expo'dan alacağı parasal katkı payını sağlama almak için bir anlaşma imzaladıklarını da söyledi.

Nihayet; İzmir'in kazanmayı hak ettiğine inanarak bu sonuca hepimiz içtenlikle üzüldük. Ancak yürütülen Expo kampanyasının, hem İzmir'in, hem de genelde Türkiye'nin tanıtımına olumlu bir katkı yaptığı da yadsınamayacak bir gerçektir. Oluşturulan çeşitli heyetlerin, çok sayıda ülkeyi ziyaret ederek, birebir dostluklar kurmaları, kuşkusuz ilerisi için ülkemiz açısından bir kazanç teşkil etmiştir.

Kaldı ki, günümüzde dünyada görülen Covid-19 salgını nedeni ile kazansa idik, EXPO için gereken milyarlarca liralık maliyetin, hâlihazır olumsuz küresel ekonomik koşullarda getireceği yükü de göz önünde tutmak gerekir. (Bu anlamda gelişmeleri belki de İzmir'in hayrına oldu diye yorumlamamız da mümkün).

Öte yandan, Antalya'nın 2016 Botanik EXPO'suna adaylığı nedeni ile BIE nezdindeki görevim 2017 yılına kadar devam etti. Nitekim 2016 Antalya Expo'su başarılı bir şekilde tamamlandı.